

Hodnotenie poškodenia /zničenia chránených druhov a chránených biotopov európskeho významu – metódy a postupy

Milan Janák, janak@daphne.sk

Základom pre posúdenie poškodenia alebo zničenia biotopov /populácií druhov európskeho významu je čo najpresnejšia informácia o ich stave pred udalosťou, ktorá spôsobila škodu.

Takáto informácia potom slúži ako východiskový stav pre vyčíslenie environmentálnej škody, ale zároveň je aj referenčným stavom pre obnovu dotknutých biotopov / populácií.

Rastliny

- Pomerne dobrá údajová báza v prípade vyšších rastlín, v prípade machorastov sú dáta ešte čiastkové, rozšírenie niektorých druhov európskeho významu nie je dostatočne známe.
- Najväčším množstvom údajov disponuje ŠOP SR v rámci Komplexného informačného a monitorovacieho systému (KIMS) – vid' www.biomonitoring.sk
- Údaj o výskyte (prítomnosti) druhu je pre určenie environmentálnej škody nedostatočný!
- Nutné poznať **početnosť** ↔ Spoločenská hodnota sa udáva na jedinca u vyšších rastlín, resp. 1 cm² plochy u machorastov
- Početnosť možné zistiť úplným censusom (malé populácie) alebo odhadom (u väčších populácií), resp. extrapoláciou početnosti z čiastkovej plochy na väčšiu plochu
- Spoločenská hodnota = jednotková cena za jedinca (cm²) x počet zničených (poškodených) jedincov (cm²)
- SH sa môže zvýšiť až o 300 % v závislosti od ohrozenosti druhu, stupňa ochrany územia, alebo ak ide o jedinú lokalitu na Slovensku resp. druh sa vyskytuje iba na niekoľkých izolovaných lokalitách

Živočíchy

- Zdroje údajov: všetky druhy - KIMS (www.biomonitoring.sk), vtáky – Aves symphony (<http://aves.vtaky.sk/index/>), motýle - (www.lepidoptera.sk), netopiere – SON
- Nutná **početnosť** ↔ Spoločenská hodnota sa udáva na jedinca
- Početnosť je známa väčšinou z menších lokalít (rádovo ha), pri väčších lokalitách je určená extrapoláciou početnosti z čiastkovej plochy na plochu potenciálneho biotopu (hniezdneho, rozmnožovacieho)
- Spoločenská hodnota = jednotková cena za jedinca x počet zničených (poškodených) jedincov, vrátane vývinových štádií
- SH sa môže zvýšiť až o 300 % v závislosti od stupňa ohrozenosti druhu, stupňa ochrany územia, v ktorom sa vyskytujú, alebo ak ide o druhy vyskytujúce sa len v jednej lokalite alebo vo viacerých izolovaných lokalitách v SR, alebo ak ide o druhy vtákov vyskytujúce sa na chránenom vtáčom území
- Poškodením sú aj rušivé zásahy do prirodzeného vývinu, najmä nepovolený odchyt, držba, chov v zajatí, premiestnenie, narušenie rozmnožovania a podmienok na rozmnožovanie, ako aj rušivé zásahy do bezprostredného okolia prirodzeného výskytu

Škody na rastlinách a živočíchoch – poznámky z praxe

- V prípadoch zničenia populácií chránených druhov sa v praxi ekologická ujma / environmentálna škoda založená na ich spoločenskej hodnote dá uplatniť iba v prípade, že A) sú hodnoverné údaje o výskyte a početnosti druhov na zasiahnutej ploche pred zásahom, alebo B) existujú priame dôkazy o zničení populácií, napr. uhynuté jedince, zničené hniezda a pod.
- V prípadoch poškodenia je potrebné dokázať zníženie SH (napr. pokles početnosti)
- Ak zo zasiahnutej plochy nie sú údaje o početnosti druhu pred zásahom, môžu sa extrapolovať údaje zo susednej nezasiahnutej plochy, takto extrapolovaná, resp. rekonštruovaná početnosť a na nej založená SH zničených/poškodených druhov však môže byť spochybnená v trestnom konaní.
- V prípade zničenia ujmu / škodu na chránených druhoch odporúčame zohľadniť prirážkou 100% k spoločenskej hodnote zničených biotopov. Obmedzením je, že táto sa určuje len pre chránené typy biotopov európskeho alebo národného významu.

Biotopy

- Predpokladom je **plošné vymedzenie a presná identifikácia typov biotopov**
- Identifikácia typov biotopov európskeho významu → Katalóg biotopov Slovenska (Stanová & Valachovič 2002), vychádza sa zo **zaznamenaného floristického zloženia**
- Na identifikáciu typu biotopu je možné čiastočne použiť aj expertné systémy umožňujúce na základe zaznamenaného druhového zloženia priradiť zápis k fytocenologickej jednotke
- Pre lesné biotopy možné využiť expertný systém na hodnotenie ich stavu (Polák & Saxa 2005)
- Vymedzenie → metodický pokyn Mapovanie lesných biotopov (Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2013), pre nelesné biotopy metodika mapovania nelesných biotopov (Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2014).
- Pri biotopoch je tiež dôležité **hodnotenie ich stavu ochrany** (spoločenská hodnota biotopu v nepriaznivom stave môže byť v zmysle Vyhlášky 24/2003 znížená znaleckým posudkom až o 50%)
- Na hodnotenie stavu je možné využiť metodiky z práce Polák & Saxa (2005), prípadne použiť metódy kvalifikovaného expertného odhadu (**vždy je potrebné dostatočné zdôvodnenie takéhoto odhadu!!!**)

Škody na biotopoch – poznámky z praxe

- Aj pri biotopoch je možné využiť extrapoláciu na základe údajov z okolia zasiahnutej plochy
- Pri rekonštrukcii sa veľmi osvedčila analýza starších ortofotomáp (obdobie pred zásahom), túto metódu akceptujú aj súdy a vyšetrovacie orgány. V súčasnosti sú v rámci aplikácie Google Earth dostupné časové rady ortofotomáp cca od roku 2004 až po súčasnosť.
- Dôležité je tiež presné zameranie plochy zásahu pomocou GPS. Vyšetrovacie orgány niekedy požadujú až geodetické zameranie, ktoré je veľmi nákladné. Ak sú hranice zásahu jednoznačné (napr. rozoranie, strhnutie vegetačného krytu, pevná betónová plocha, odstránenie časti svahu a podobne), meranie môže vykonať aj osoba bez fytocenologickej skúsenosti. Ak ide o difúzne ovplyvnenie (aplikácia hnojiva, únik chemickej látky a pod.), hranicu zásahu musí určiť osoba s dostatočnou erudíciou na posúdenie floristického zloženia porastu.
- Ak nie je možné extrapolovať výskyt biotopu na základe údajov z okolia, je možné využiť dostupné databázy (KIMS, databázy z mapovania trávnej vegetácie a rašelinísk, typologickú mapu lesov a pod.). Tu je problém najmä s presnosťou a aktuálnosťou údajov – je potrebné zvážiť ich relevantnosť

